תלמוד ירושלמי · מפרשים · תוספות הרי״ד על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי מכות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות הרי"ד על תלמוד ירושלמי מכות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-הריד-על-תלמוד-ירושלמי-מכות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ב 4
הלכה ד 6
הלכה ז 7

פרק א

הלכה ב

השוחט את הפרה וחילקה בר"ה מהך ירושלמי מבואר היטב שיטח רש"י והרמב"ם ז"ל אשר לכאורה קשה להבין וכבר הקשה הרמב"ן והרשב"א ז"ל במס' שבת [דף קמ"ח ע"ב] גבי הלואת יו"ט אם נתנה ליתבע מתיב ר"ת בר אבין השוחט את הפרה וחילקה בר"ה אם הי' החודש מעובר ושמיט וכו' ואם לא נתנה ליתבע מאי משמט וכו' ופירש"י ז"ל דה"ג ואי לא נתנה ליחבע מאי משמט כיון דאין ב"ד נזקקין לכופו שמיטה היא ועומדת ול"ג א"א בשלמא נתנה ליתבע וכו' כונתו דהי' הגירסא הישנה א"א בשלמא נתנה ליתבע משום הכי משמט דקרינא ביה לא יגוש אלא א"א לא נתנה להתבע אמאי משמט וכ' רש"י ז"ל דלא גרסינן זאת אבל הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל גרסי שפיר בפירוש כגירסא הישנה וה"פ אלא א"א לא נתנה לתבע מאי משמט אי שלא יגוש הא שמוט ועומד הוא ואי אמרת משמט שצ"ל משמט אמאי הא לא קרינא ביה לא יגוש ורש"י ז"ל פי' אי אמרת בשלמא וכו' שלא לצורך משום דפי' מאי משמט הא שמוט ועומד הוא ואינו מחוור שא"כ הי' יכול לתרץ סיפא שצ"ל משמט אתי אלא ש"מ מתרוייהו פריך ומשום. דכתיב לא יגוש כדפירשתי עכ"ל הרמב"ן ז"ל פלוגתתן היא דרפ"י ז"ל ס"ל דקרינן ביה שפיר לא יגוש אעפ"י שלא נתנה לה תביעה ובאמת הי' יכול לתרצו מאי משמט דצ"ל משמט אני אך הגמ' לא ניחא ליה לאוקמיה מאי משמט דצ"ל משמט אני כמו דלא ניחא ליה בסמוך להגמ' דמקשה מסיפא מאינו משמט ולא ניחא ליה למימר דאצ"ל משמט אני וסבירא ליה להגמ' דע"כ פירוש משמט הוא דאינו רשאי לתובעו ע"כ פריך הא בלא"ה שמוט ועומד הוא אבל הרשב"א ז"ל והרמב"ן ז"ל ס"ל דכיון דלא נתנה להתבע לא קרינן ביה לא יגוש ואצ"ל משמט אני ובהאי ירושלמי מתורץ שיטת רש"י ז"ל דע"כ דהגמ' פריך מאי משמט הא שמוט ועומד ולא ס"ד השתא דנפ"מ דצ"ל משמט אני כפי הס"ד דפריך בסמוך מסיפא קודם שמשני דצ"ל משמט אני דל"ל דפריך דאינו צ"ל משמט משום דלא קרינן ביה לא יגוש כיון דלא נתנה להתבע דהא מפורש בירושלמי בסוגיא דידן ר' בא בר ממל עמרם רב מתנא בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתבעו השביעית משמטתו והתני [בניחותא] השוחט את הפרה וחילקה בר"ה פי' והוא הלואת יו"ט לא נתנה לתבע כדפריך וראוי הוא לתובעו בר"ה דכיון דס"ל להירושלמי דהלואת יו"ט לא נתנה להתבע וע"כ דאעפ"י שהלוהו ע"מ שלא לתובעו השביעית משמטת ואי דלא קרינן לא יגוש כדאר"ב בשם ר"א מכיון שהוא ראוי להאמינו כמו שהוא ראוי לתובעו כמו שהוא ראוי ליתן לו מעות כלומר דאף על פי שהלוהו על מנת שלא לתובעו רק שסמך

על נאמנותו מכיון שהוא ראוי להאמינו שישלם מעצמו דמי כמו שהוא ראוי לתובעו ומכיון שהוא גברא שראוי הוא להאמינו ראוי לו ליתן מעות בלא תביעה שהוא תביעה ועומד מעצמו ודמי כמו שתובעין אותו וראוי לו ליתן מעות בלא תביעה דתביעה ועומד הוא מעצמו הואיל והוא ראוי ליתן מעות ושפיר קרינן ביה לא יגוש כיון דתביעה ועומד הוא וראוי ליתן מעות בלא תביעה כמו שכתב הכ"מ ז"ל בשם הר"י קורקוס ז"ל דלא דמי למלוה חבירו לעשר שנים דהתם אין החוב מוטל עליו קודם הזמן משא"כ הכא עיי"ש ולפי הירושלמי הזה הוא כפתור ופרח דשפיר קרינן לא יגוש כיון דראוי ליתן מעות בלא תביעה דתביעה ועומד הוא מעצמו כיון דסמך על נאמנותו והאי סברא הוא ג"כ סברא דר' יהודא במתניתין דראשונה משמט הגם דהקפת חנות לא נתנה ליתבע כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דדרך להקיף בחנות ולקבוץ עד סך ממון ואז ישלם וא"כ ס"ל להרי"ק דאינו משמט ור"י ס"ל דראשונה משמט מפני שמקיף לו פעם שניה נעשית הראשונה מלוה דלאחר שהקיף פעם שניה הרי הוא תביעה ועומד מעצמו וראוי ליתן מעות מעצמו בלא תביעת הבע"ד וקרינא לא יגוש וזהו סברת ר"י ות"ק ס"ל דבהקפת חנות לאחר שהקיף פעם שניה לא נקרא תביעה ועומד ובע"מ שלא לתובעו ס"ל ג"כ דאינו משמט ועפי"ז ניחא שיטת רש"י ז"ל דע"כ לא פריך הגמרא ממתניתין דהשוחט את הפרה וחילקה בר"ה על מ"ד שלא נתנה להתבע אמאי משמט דאצ"ל משמט כיון דלא קרינן לא יגוש ובכ"מ דלא קרינן לא יגוש אצ"ל משמט אני כדכתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ז"א דשפיר קרינן לא יגוש דתביעה ועומד הוא מעצמו כההיא ירושלמי א"ו דפריך רק על לשון משמט הא שמוט ועומד הוא ולא ניחא ליה לתרץ דצ"ל משמט אני ז"א דס"ל כהס"ד דבסמוך כשפריך מהסיפא אבל באמת קרינא לא יגוש דיגוש ועומד הוא:
ועכשיו נבאר בעז"ה יתברך הירושלמי בפרוטרוט דפריך וכי מפני שמקיף לו פעם שניה נעשית ראשונה מלוה ומשני כא דתנינן השוחט את הפרה וחילקה בר"ה ואמר ר"א דר' יהודא הוא כלומר דהוא ממש סברת רבי יהודא כדמסיק וראוי הוא לתובעו בר"ה אלא כא דאמר רבי בא בשם ר"ז מכיון שהוא ראוי להאמינו כמו שהוא ראוי ליתבע ומכיון שהוא ראוי לתובעו ראוי ליתן מעות כמו שפירשתי דאינו צריך לתובעו אלא הרי הוא תביעה ועומד ומסיק והיינו סברת ר' יהודא וכאן הואיל והוא ראוי ליתן לו מעות ולא נתן נעשית ראשונה מלוה ומביא הכא האי מימרא דר"א דר' יהודא היא משום דר"א אמר מימרא דידיה על הך מתניתין דהשוחט את הפרה וקאמר התם דזהו סברת ר"י עכ"פ ידעינן השתא סברת ר"י דכשמקיף לו פעם שניה נעשית ראשונה מלוה וכן נישנית הענין הזה על מימרא דר' בא בר ממל ר' עמרם רב מתנא בשם רב המלוה את חבירו ע"מ

שלא לתובעו והרמב"ם ז"ל פסק כרב דע"מ שלא לתובעו שביעית משמטתו כמו דמוכח ממתניתין דהשוחט את הפרה וחילקה בר"ה כמו דמוכח בירושלמי והא דקאמר ר"א דר' יהודא הוא היינו דזה סברת ר"י ג"כ דכשמקיף לו פעם שניה נעשית ראשונה מלוה משום דהוא תביעה ועומד ות"ק לא ס"ל דבזה דמקיף פעם שניה נעשית ראשונה תביעה ועומד אבל במלוה ע"מ שלא לתובעו כולהו ס"ל דמשמט וע"כ פסק ג"כ דמשמט ובמס' שבת [דף קמ"ח] מפרש כפירש"י ז"ל ומתורץ קושית הראב"ד ז"ל על פסק הרמב"ם ז"ל דהשוחט את הפרה וחילקה בר"ה דה"ק דהיאך פסק כמתניתין דהשוחט את הפרה הא הירושלמי מדמי הא לדר"י והוא ז"ל פסק כהת"ק אבל לדברינו ניחא דלא קאמר רק דר"י א"ל ג"כ דינו רק מכח הסברא דנקרא תביעה ועומד מעצמו שפיר קרינן ביה לא יגוש ורבנן נמי מודו בזה רק דס"ל דבהקפת חנות לא מהני תביעה ועומד דבלא"ה אינו משמט דאינו משמט אלא מלוה אבל לא הקפה כדאיתא לקמן דהת"ק ס"ל דבמלוה הדבר תלוי משא"כ השוחט את הפרה דלא הוי הקפה כדאיתא בכ"מ ז"ל דאי לא הי' יו"ט היה נותן לו הדמים מיד לא חשיב הקפה אלא מלוה עיי"ש ודו"ק:

הלכה ד

ארבב"מ תיפתר במעידין עליו בכרך אחד ולית ש"מ כלום עיין בדברינו וע"י דברינו מתורץ מה דהק' האחרונים ז"ל ומובא בנו"י ז"ל כיון דמוכח מדברי הגמ' דף ע"ג ע"א דאם נתבטל הענין לא מפני פסלות העדים לא נתבטל הענין האחר אעפ"י שהעידו עליו בתוכ"ד ואם נתבטל ענין אחד מפני פסלות העדים נתבטל ענין השני שהעידו עליו בתוכ"ד א"כ קשה מהא דאיתא בירושלמי פ' שני ד"ג דגרסינן שם היתה כתובתה ד' מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון מכירה בטל ושל כולן מכרה קיים. עד כדון כשמכרה בארבעה שטרות מכרה להם בשטר אחד הפלוגתא דר"י ורשב"ל דאיתפלגון כתב כל נכסיו לב' ב"א כאחת והיו העדים כשירין לזה ופסולין לזה כו' א"כ מוכח מהירושלמי דאפילו נתבטל מכח גוף הענין ולא מכח פסול העדים כגון יפה מנה ודינר במנה דמי לעדות שבטלה מחמת קרוב או פסול דנתבטל מקצתו נתבטל כולו והנו"י ז"ל כתב דפלוגתא היא בין בבלי וירושלמי אבל לפי דברינו בפנים לא קשה כלל ואין כאן שום פלוגתא דאימתי לא דמי ביטול ענין אחד מחמת דבר אחר לביטול ענין אחד מכח פסול דהעדים דווקא בשני ענינים נפרדים דנעשו בב' זמנים אז לא נתבטל ענין אחד מפני ביטול דחבירו אע"פ דהעידו בב"א בתכ"ד משא"כ כשנעשו בכרך אחד הב' ענינים. הווי ב' הדברים כדבר אחד וע"כ כשהעידו עליהם בתכ"ד בב"א נתבטל ענין אחד כשנתבטל חבירו אפילו בלא פסלות דעדים וע"כ התם דנעשה המעשה

הקנין של הד' שדות בשטר אחד והוי שטר קיום ונמצא דהעדים שבשטר עם המעשה נעשה כאחת דהי' ע"י העדים נעשית המעשה והוי כל הד' שדות קנינם בכרך אחד וע"כ אפילו נתבטל שדה אחת לא מפני פסלות דעדים אלא מפני דבר אחר נמי אמרינן עדות שבטלה מקצתה פסלה את כולה וליכא כלל פלוגתא בזה בין בבלי וירושלמי והא דפסק בהג"ה בחו"מ סי' נ"א אם היו כתובין בשטר ב' או ג' דברים ונתבטל השטר בדבר אחד השאר לא נתבטל וכתב הסמ"ע ז"ל כיון שנתבטל מכח גוף הענין ולא מכח פסול העדים מש"ה מתקיים עדותן לשאר ענינים שבשטר והגם דהתם נמי נעשה בכרך אחד. ז"א דהתם לא מיירי בשטר קנין לקיום הדבר אלא שטר ראיה והמעשים נעשו בזמנים מחולקים אך הדעת עדים שבשטר לראי' נעשה בכרך אחד והוי כמו בהעידו על הגניבה שהי' באחד בניסן והטביחה בי' בניסן והעידו בב"א אם לא נפסלו למפרע לא נתבטל הגניבה מפני הזמה דטביחה כמבואר בפנים בדברינו בע"ה ודע דהסוגיא הזאת מובא בירושלמי במס' מכות פ"ק ושייך התם משום דמיירי שם בענינים דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ושייך הסוגיא אחר משנה השניה דה"ה ולחנם חלקו המפרשים משנה ד' וה' אלא דהגמ' אזיל לבתר ה"ה ומה שמסיק בסוף א"ר זעירא הדא אמרת מיותר וכל הגירסא דהכא מתוקנת כהוגן ודו"ק:

הלכה ז

כתב כל נכסיו לשני ב"א כאחת והי' עדים כשרים לזה ופסולין לזה ר"א בשם ר"א איתפלגון ר"י ורשב"ל חד אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה וחורנא אמר כשירין לזה ופסולין לזה כו' כו' עד סוף הסוגיא והירושלמי הזה מובא בכל הראשונים ז"ל הרב אלפס ז"ל בספ"ק דמכות. ורבו שיטת הראשונים ז"ל בזה אם הלכה כר"י או כרשב"ל דהרב אלפס ז"ל פסק כר' יוחנן. והרמב"ם ז"ל פסק ג"כ כר' יוחנן ופסק כרבא בש"ס דילן במס' גיטין דף ח' ע"ב דפלגינן דיבורא גבי כל נכסי קנוין לך והנך תרי פסקי סתרי אהדדי ורבינו אפרים ז"ל פסק כרשב"ל משום דהכי ס"ל לרבא בש"ס דילן גבי כל נכסי קנוין לך מהו וכ"כ רב האי גאון ז"ל כר"ל וכן הרמב"ן ז"ל עיין בר"נ ז"ל בספ"ק דמכות ובעה"מ ז"ל פסק כר"י וס"ל בטעם דר"י משום דגבי עדות פסול הקורבה נתפשט בכל השטר משא"כ גבי כל נכסי קנוין לך וכתב המלחמות להרמב"ן ז"ל אלו ראה בעה"מ ז"ל הירושלמי בגמ' שלו במס' גיטין לא הי' הטעם קל בעיני' ומביא כל הירושלמי הזה בפירוש תלי הגמ' פלוגתא דר"י ורשב"ל להא דכל נכסי קנוין לך בירושלמי פ"ק דגיטין ומסיק הרמב"ן ז"ל וז"ל הא נראה ששני דברים הללו שחלקו ביניהם בעה"מ ורוב המפרשים ז"ל במקומן בירושלמי הושוו אותן בגמ' בירושלמי בפ"ק דגיטין. ומעתה דברי רבינו הגדול

ז"ל צריכין תלמוד עכ"ל ז"ל והרשב"א ז"ל כתב לתרץ בשם הרמב"ן ז"ל דהגמ' מדמה פלוגתא דר"י ודרשב"ל הוא רק לרשב"ל קאמר אבל לא לר"י עיי"ש דמאריך שם וכן הרא"ש ז"ל בספ"ק דמכות מאריך בזה עיי"ש. ואף בדבר שכבר דרכו בה הראשונים ז"ל מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך. דנלפע"ד לישב שיטת הרמב"ם ז"ל שאין סתירה לפסקי' מהירושלמי. דהנה כך היא הצעת הסוגיא בגיטין שם א"ל ראב"מ לרבא כמאן כר"ש דאמר פלגינן דיבורא דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא ב"ח שייר קרקע כל שהוא לא יצא ב"ח רש"א לעולם הוא ב"ח וכו'. ופירש"י ז"ל לא יצא ב"ח דבשלמא רישא דלא גלי' דעתיה דנחית לשיורא לא אמרינן דשייר אבל הכא דנחית לשיורא אמרינן דלדידיה נמי שייר. וכי אמר כל נכסי נתונין לך אשאר נכסים קאמר ולחלופי ליה קאתי ולא שחררי' כיון דלא א"ל עצמך ונכסי עכ"ל והרי"ף ז"ל כתב בטעמא דת"ק וז"ל כיון דשייר קרקע כל שהוא סתם לא יכול עבדו לברורי להוא כ"ש דליקני איהו שאר נכסי הילכך לא קני בנכסים ולא מידי וכיון דלא קנה בנכסים כלום עצמו לא קנה נמי דלא פלגינן דיבורא עכ"ל דס"ל להרי"ף ז"ל דמקנה דבר שאינו מסוים לא חל הקנין עיין בר"ן ז"ל שם: ונקדים לבאר סוגית ירושלמי במס' מעשר שני [פ"ד ה"ד] ובגיטין [פ"ו ה"א] ר' עזריא בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. [פי' דמיבעיא ליה אם גם במתנה פליגא רבי ור"נ כשיאמר לשלוחו התקבל לי מתנה מפלוני והנותן יאמר הולך ותן לו דלרבי לא יוכל לחזור בו ולר"נ יובל לחזור בו] א"ל תמן התורה זיכת אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וכבר עמלו האחרונים ז"ל. [ועי' במחנה אפרים ז"ל הל' זכיה ומתנה] לפרש ירושלמי זה. ואנחנו בע"ה בארנו שם ע"פ מה שכתב הקצוה"ח ז"ל סי' ר' לחלק בין גט למתנה דבגט מהני גיטה וחצירה באין כאחד ובמתנה כה"ג לא מהני משום דבגט מה שהבעל נותן לה אינו בתורת זכי' והקנאה אלא בתורת נתינה רק דהתורה אמרה דהיא זוכה את הגט ומתגרשת בו אך אין זה מזכוי הבעל הלכך מהני בה גיטה וחצירה בכ"א דאף דלא חשיב כה"ג זכיה והקנאה מ"מ לכה"פ הויא נתינה ובגט לא בעינן יותר אבל במתנה דבעינן זכיה והקנאה שהנותן יזכה ויקנה לו לא מהני גיטה וחצירה באים כאחד דלא חשיבא זכיה והקנאה יעו"ש בדברים הנחמדים [ומה"ט ניחא לפע"ד מה דלא מהני בגט טלי גיטך מע"ג קרקע דבעינן ונתן בידה אף דבכמה דברים ג"כ כתיב ונתן כמו ונתן לכהן את הקודש וכדומה ולא בעינן נתינה מידו דוקא דהוא משום דבעלמא הוא בתורת זכיה והקנאה משא"כ בגט דהוא רק בתורת נתינה והדברים ארוכים ואכ"מ] ובזה מבואר הירושלמי בפשיטות דהכי קאמר ר"מ תמן התורה זיכת

אותה בגיטה והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה ר"ל דבשלמא גבי גט שהאשה עשאתו שליח לקבלה. והבעל א"ל הולך ותן לה ועשאו שלוח להולכה הגם דכ"ז שלא הגיע הגט ליד האשה לא זכתה אותו דהא הבעל לא יאמר להשליח שיזכה עבורה ומה שהיא אמרה להשליח שיקבל לה גיטה לא מהני דאין אדם עושה שליח לזכות דבר שאינו שלו אם לא ברשות המזכה מ"מ ס"ל לרבי דאינו יכול לחזור משום דבגט לא איכפת לן מה שהבעל לא זיכה לה דלא בעינן זכיה בגט מכח הבעל רק נתינה והתורה מזכה לה ממילא וכיון דהויא הכא נתינה שהרי הבעל נתן הגט ע"י השליח והשליח הוא גם שליח לקבלה מהאשם שפיר מתגרשת בו דהרי זה דומה כאלו נתן הבעל גט לאשתו ואמר שאינו מזכה לה דלא חיישינן לדברי' כלום משום דכיון שנתן שוב א"צ להזכיר שלו דהתורה מזכה לה וה"נ בנתן לשליח קבלה של האשה אף שלא זיכה לה לא איכפת לן דהתורה זיכתה לה ממילא ולפיכך היא עושה שליח לקבל דבר שאינו שלה משום דע"י הנתינה יהי' שלה ממילא ע"י זכוי התורה משא"כ במתנה אית לך מימר במתנה אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו. ר"ל דבמתנה הא בעינן זכיה והקנאה שהנותן יזכה להמקבל. ע"כ אף רבי מודה דיכול לחזור כשאומר לו הנותן הולך ותן לו אפי' אם הוא ג"כ שלוחו של המקבל דהא כ"ז שהחפץ ביד השליח הרי הוא ברשות הנותן דלא זכה השליח להמקבל ואף דהמקבל עשאו שליח לקבלה. אך אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו אם לא ברשות הנותן והכא הרי לא אמר הנותן זכה לפלוני וסוגית הירושלמי הכי דלעולם תן לאו כזכי דמי אך בגט לא בעינן זכיה דהתורה זכתה ממילא הלכך מהני תן. משא"כ במתנה דבעינן זכיה והכא לא זיכה הנותן ואי דהשליח בעצמו יזכה בעבורו ז"א דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו:

ונקדים עוד מה דגרסינן בגיטין [**כ"ד ע"א**] **על מתני' דהאשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שתאמר בפ"נ ובפ"נ**. ופריך הגמ' אשה מכי מטי גיטה לידה איגרשה לה. ופירש"י ז"ל ואי בעיא למיקליה לגט מגורשת היא וא"צ להביאו בפנינו אלא לראיה בעלמא ולמה לה לומר בפ"נ הא לאו שליח היא. ומסקנת הסוגיא שם דמיירי בעשאה שליח עד דמטיא להתם יעו"ש ופסק הרמב"ם ז"ל [פ"ז מה' גירושין] דאם לא עשאה שליח א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ דא"צ קיום כלל [ולהראב"ד ז"ל שיטה אחרת בזה ועיין בדברינו בשו"ת רידב"ז סי' ו'] וה"נ פסק הרמב"ם ז"ל גבי גיטי עבדים [פ"ו מה' עבדים ה"ז] וז"ל כיצד שוין במוליך ומביא וכו' כשם שהאשה עצמה מביאה גיטה וא"צ לקיימו הואיל והגט יוצא מתחת ידה כך העבד ששטר שיחרור יוצא מת"י אינו צריך לקיימו וכשם שהאשה אומרת בפ"נ

ובפ"נ אם התנה עלי' כמו שבארנו במקומו. כך העבד שהביא גט ואמר בפ"נ ובפ"נ נאמן על אותו הדרך וא"צ קיום עכ"ל:

ובזה נבוא אל הביאור בעז"ה דהנה בהא דגיטין הנ"ל עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסיי קנוין לך עצמו קנה נכסים לא קנה יש לפרש על שני אופנים או דהברייתא מיירי שעשאו האדון שליח להוליך את גיטו עד דמטי להתם ובאופן זה צריך העבד לומר בפ"נ ובפ"נ. או דמיירי שהביא גיטו ואומר שכבר נשתחרר ובאופן זה א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ. הנה הרמב"ם ז"ל [פ"ז מה' עבדים ה"ב] כך לשונו עבד שהביא גט וכתוב בו עצמך ונכסיי קנוין לך עצמו קנה והוא ב"ח והנכסים לא קנה עד שיתקיים בחותמי' כשאר השטרות וכן אם הי' כתוב בו כל נכסיי קנוין לך קנה עצמו ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט בחותמיו שחולקים הדיבור ואומרים עצמו קנה מפני שהוא נאמן להביא גט שיחרורו וא"צ לקיימו אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא בראי' ברורה לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר עכ"ל ומבואר מדברי' דהוא מפרש להברייתא באופן השני דמיירי בעבד שהביא גיטו ואומר שכבר נשתחרר דאצ"ל לומר בפ"נ ובפ"נ שהרי כתב שהוא נאמן להביא גט שיחרורו וא"צ לקיימו. וחילוק גדול יש בין שני האופנים דאם העבד הביא את גיטו בתורת שליחות דאז גם על עצמו צריך קיום אז הדיבור של העבד הוא בפ"נ ובפ"נ השטר הזה ודיבור זה אין בו רק ענין אחד דהשטר הזה נכתב ונחתם באמת משא"כ אם העבד אינו מביא בתורת שליחות אלא אומר שכבר נשתחרר. אז הדיבור שלו הוא שהאדון נתן לו גט זה ואז דיבורו כולל שני ענינים. א' שנתן לו השטר שיחרור דע"ז א"צ קיום. ב' שהקנה לו הנכסים וע"ז צריך קיום:

ולפ"ז בעבד שהביא גטו וכתוב בו כל נכסיי קנוין לך והוא אומר שכבר נשתחרר שפיר אמרינן דקנה עצמו אף דלא קנה נכסים וליכא למימר דלא פלגינן דיבורא וכמו דבטל דיבורו על הנכסים כן בטל דיבורו על השיחרור ז"א כיון דדיבורו כולל שני ענינים בלתי שוים דהא השחרור הוא ע"י נתינה ולא בתורת זכיה והנכסים הם ע"י זכיה ולא בנתינה ואף דנתן לו שניהם ע"י שטר אחד מ"מ כ"א הוא ע"י קנין בפני עצמו והרי זה דומה למי שהקנה שני חפיצים ע"י קרקע אחת חפץ א' בקנין חצר וחפץ ב' בקנין אגב דהוי ב' קניינים מיוחדים אף דהם ע"י קרקע אחת. ה"נ הכא אף דהשחרור והנכסים ע"י שטר אחד מ"מ הם בשני קניינים זה בנתינה וזה בזכיה. וע"כ אף דלא קנה הנכסים מ"מ קנה עצמו דפלגינן דיבורא ונאמן שהאדון נתן לו השחרור ואינו נאמן שזיכה לו הנכסים דבשני קניינים לא שייך לומר לא פלגינן דבורא וכמו דאמרו בב"ב [דף קל"ד ע"ב] לחלק בין חד גופא לתרי גופא דאף דבחד גופא לא פ"ד מ"מ בתרי גופא פלגינן. ה"נ

בשני קניינים ולא שייך לומר לא פלגינן דבורא ובזה ניחא מה דלכאורה קשה בסוגיא זו דהכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש לא יצא ב"ח דהקשה הגמ' מזה על רבא דסבר פלגינן דיבורא ומסיק דטעמא משום כרות גיטא ולמה לן טעמא דכרות גיטא הא אפי' אם פלגינן דיבורא נמי לא יצא ב"ח דהא הוא קנין שבטל מקצתו ועיין בחו"מ [סי' ר"ג] בהחליף מעות ומטלטלין ביחד דשלש שיטות בדבר. א' הואיל וחליפין אינם קונים במעות ל"ק המטלטלין. וי"א דכשם דקנה המטלטלין כך קנה המעות. וי"א דמטלטלין קנה מעות לא קנה וכולם תמכו יסודתם על הסוגיא דבב"ב [דף קמ"ג ע"א] בקני את וחמור ונחלקו בקנין שבטל מקצתו אם בטל כולו ע"י במרדכי שם פ"ט [סי' תר"ה] והא התם הוא שני דיבורים ומ"מ לא חל הקנין וה"נ דהקנה לו דבר מסוים עם דבר שאינו מסוים דהעבד בעצמו הוא מסויסם והנכסים הוא אינו מסוים. [כמ"ש הרי"ף ז"ל דלפיכך לא קנה הקרקע משום דהוא דבר שאינו מסוים ולא חל הקנין עלי'] מיבעיא לן למימר להי"א מיגו דלא חל הקנין על שאינו מסוים לא חל על המסוים דקנין שבטל מקצתו בטל כולו:

אך לפי דרכינו הדבר מבואר דבשלמא כשהקנה שני דברים בקנין אחד והקנין מועיל לדבר א' ואינו מועיל להשני זה שייך לדין קנין שבטל מקצתו אם בטל כולו או לא דשני הדברים הקנה ע"י הקנין הזה והרי הוגרע כוחו של הקנין דהא אינו מועיל לדבר א' ע"כ בטל כולו. אבל הכא בכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש דביארנו דהשחרור והנכסים הם בשני קניינים נפרדים זה בנתינה וזה בזכיה לא שייך הכא דינא דקנין שבטל מקצתו כלל דהא לא הוה קנין אחד ואיך יבטל קנין אחד את השני ותליא רק אם פלגינן דבורא אם לא משום דהי' ע"י דבור אחד וע"כ כשאמר רבא דעצמו קנה נכסים לא קנה והוא משום דאחרי שהשטר הוא כבר ביד העבד לאחר שנתן לו רבו הוו ב' קניינים. והלכך ס"ל לרבא דפלגינן דבורא ונאמן על הנתינה וא"נ על הזכיה פריך הגמ' ממתני' דשייר קרקע כ"ש דלאתר הנתינה כשהשטר הוא ביד העבד הוו ג"כ שני קניינים ומ"מ ס"ל להת"ק דלא פלגינן דבורא ואמרינן כי היכי דשייר בנכסים כן שייר בעבד. וא"כ גבי כל נכסי קנוין לך נמי אף דב' קניינים הם מ"מ מיבעיא לן למימר דלא פלגינן דבורא ומסיק הגמ' דאה"נ דפ"ד והכא טעמא משום כרות גיטא ונמצא לפ"ז דבסוגיא דידן מוכח דהוו ב' קניינים דהא לפיכך לא שייך כאן דינא דקנין שבטל מקצתו וכמו שבארנו בע"ה. ולפ"ז דברי הרמב"ם ז"ל מאירים ופסקיו אינם סותרים זא"ז וגם מהירושלמי לק"מ. דהנה הירושלמי ע"כ מיירי קדם הנתינה כדגרסינן שם הי' כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ והיינו דהעבד הביא גיטו בתורת שליח והוא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וכבר בארנו דדבורו

מה שאומר בפ"נ ובפ"נ השטר הזה אין בו רק ענין אחד דאנו דנין אם נכתב ונחתם השטר הזה בפניו כמו שאמר אם לא לפיכך שפיר תלי הירושלמי בההיא דכתב כל נכסיו לב' ב"א כאחת דכמו דהתם לא פלגינן דבורא לומר דפסולין לזה וכשרים לזה משום דכיון דהקנה לשניהם בקנין אחד לא פלגינן דבורא. ה"נ בעבד שהביא גיטו בתורת שליתות וכתוב בו מתנה דהוא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ מאחר שערערו קיים אצל המתנה דלא מהימנינן ליה ערעורו קיים אצל הגט דכיון דהיא ענין אחד לא פלגינן דבורא. אבל הרמב"ם ז"ל הא בארנו דנקיט הך דינא דעבד שהביא גיטו דמיירי לאחר הנתינה והוא אומר שכבר נשתחרר כדמוכח מסוגית הבבלי דאיירי בהאי גוונא ועל עצמו אין צריך קיום כלל דהוא נאמן לומר שהאדון נתן לו ובאופן זה כבר בארנו דדבורו כולל ב' ענינים נתינת השחרור וזכוי הנכסים ואנו דנין על דבורו אם הי' נתינה והקנאה כמו שאומר או לא. ע"כ שפיר פסק הרמב"ם ז"ל כרבא דפ"ד כיון דהדבור כולל ב' ענינים וכ"א בקנין מיוחד השחרור בנתינה והנכסים בזכוי שפיר פ"ד ועצמו קנה אף דנכסים לא קנה אבל היכא דהדבור הוא בענין אחד או שני ענינים בקנין אחד כגונא דאיירי ביה הירושלמי פסק גם הרמב"ם ז"ל כר' יוחנן דלא פלגינן דבורא: